فناوری اطلاعات و ضرورت به‌کارگیری آن در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

در عصر حاضر که دوره پیشرفت سرسام‌آوری فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی است کمتر حرفه‌ای را می‌بینیم که فناوری رنگ تازه‌ای به آن نداده و یا تغییر و تحول در آن ایجاد نکرده باشد. عرصه‌های کاربرد فناوری اطلاعات در جهان معاصر، با سرعت فزاینده‌ای در حال گسترش است و همه ابعاد زندگی را در شکل‌های متفاوت آن دچار دگرگونی کرده است. علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز همپای دیگر علوم نه‌تنها از این پیشرفت‌ها مصون نمانده است بلکه خود نیز به‌عنوان یکی از تجلی‌گاه‌های عمده فناوری‌های جدید ارتباطی و اطلاعاتی به‌حساب می‌آید. (عامل، ۱۳۸۸).

فنّاوری اطلاعات عبارت است از توسعه و تدوین منابع اطلاعاتی به‌وسیله رایانه و ایجاد ارتباط از راه کانال‌های الکترونیکی به‌نحوی‌که دسترسی به پایگاه اطلاعاتی به‌وسیله تلفن و ارتباط تلویزیونی میسر گردد و قالب‌های الکترونیکی قابل‌انتقال به گیرنده‌های دوردست شوند؛ و یا فراهم آوری، پردازش، ذخیره، بازیابی و اشاعه اطلاعات شفاف، تصویری، نوشتاری و رقمی به‌وسیله وسایل الکترونیکی، رایانه و ارتباط از راه دور است. ولی در تعریفی مشخص «به همگن شدن فنّاوری مخابرات، الکترونیک و رایانه برای گردآوری، سازمان‌دهی و اشاعه اطلاعات اطلاق می‌گردد» (ارسطو، ۱۳۸۲).

در تعریفی دیگر فنّاوری اطلاعات را می‌توان فنون و ابزارهایی دانست که در جهت بهینه‌سازی و پشتیبانی فعالیت‌های سازمان، بر محور اطلاعات و دانش به کار گرفته می‌شوند) اعتمادی، الهی و حسن آقایی، ۱۳۸۵).

اسلیزر و همکاران نیز فنّاوری اطلاعات را به‌عنوان یک چتر تعریف کرده‌اند که حجم وسیعی از سخت‌افزار و نرم‌افزار و خدمات به کار گرفته‌شده برای جمع‌آوری، ذخیره، بازیابی و مخابره اطلاعات را در برمی‌گیرد (سلیزر، ونتلینگ و کیود[1]. (۲۰۱۲ ،

در طول تاریخ و در پاسخ به این‌که فنّاوری چیست، دو تعریف ارائه‌شده است:

الف) تعریف ابزاری: فنّاوری ابزاری برای رسیدن به هدف خاصی است. در این معنا به فنّاوری در لاتین، تجهیزات و ابزار گفته می‌شود؛

ب) تعریف انسان‌شناختی: فنّاوری یک فعالیت و تدبیر انسانی برای برآوردن هدف‌هایش است. هر دو تعریف ابزاری و انسان‌شناختی، نسبت فنّاوری را با آدمی تعیین می‌کند؛ یعنی نشان می‌دهند که فنّاوری چه رابطه‌ای با آدمی دارد؛ اما اگر بخواهیم فنّاوری را بدون توجه به رابطه آن با آدمی و مستقل تعریف کنیم، به‌گونه‌ای که ویژگی‌های ذاتی آن نمودار شود، تعریف‌های پیش‌گفته راه گشا نخواهد بود. باید توجه داشت که فنّاوری اطلاعات، حاصل اندیشه آدمی است و می‌تواند اطلاعات لازم برای اندیشیدن فراگیر را در اختیار آنان بگذارد و اما باید تأکید کرد که این فنّاوری، نه خود اندیشیدن و دانش است و نه ابزار نهایی سنجش دانش، بلکه شکل دیگری از عمل آدمی است که قادر است آن را نیز نقد کرده و به چالش بکشد (هایدگر[2]، ۱۹۷۷ به نقل از ضرغامی و بازقندی، ۱۳۹۱).

بنابراین تغییرات سریع فناوری اطلاعات، ورود رایانه‌ها و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی بر فعالیت‌ها و خدمات کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نیز تأثیرگذار بوده است. این تغییرات را می‌توان در شکل فیزیکی کتابخانه‌ها، کتابداران، انواع مدارک موجود، شیوه دسترسی، روش کار فعالیت‌های کتابخانه، محافظت، شیوه گردآوری، روزآمدی اطلاعات، انواع ارتباط با کاربر، موجودی اطلاعات، هزینه دسترسی به اطلاعات، صرفه‌جویی در زمان و غیره مشاهده نمود. ازاین‌رو با تأکید بر اصل پنجم رانگاناتان که کتابخانه را ارگانیسمی زنده و پویا معرفی می‌کند کتابخانه‌ها مصون از این تغییرات نیستند و در جهت دسترسی به اهداف خود لازم است با این تغییرات همگام شوند (زارعی، ۱۳۹۰).

در دنیای امروز، فنّاوری اطلاعات و نظام‌های اطلاعاتی، دیگر تنها یک ابزار کار یا منبعی از منابع تولید نیستند، بلکه فنّاوری اطلاعات بستر مناسب را برای به‌کارگیری نظام‌های اطلاعاتی فراهم می‌کند (اسماعیل‌پور، خداداد حسینی و الهی، ۱۳۸۵).

بدین‌جهت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که مبتنی بر فناوری اطلاعات هستند، زمینه مساعدی برای ارائه مناسب‌تر خدمات اطلاع‌رسانی پیشرفته فراهم می‌شود. به این صورت که با استفاده از فنّاوری اطلاعات به بهبود دسترسی به مجموعه‌های کتابخانه، دسترسی به منابع سایر کتابخانه‌ها و افزایش استفاده از مجموعه‌های کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی می‌پردازند (مساح قطب‌آبادی، ۱۳۹۲). همچنین از آن‌ها برای پشتیبانی از تعاملات انسانی و فرایندهای هماهنگی، همکاری میان افراد سازمان، تسهیل جریان اطلاعات و بکار گیری آن استفاده می‌شود.

فنّاوری اطلاعات ابزاری است که به مستند نمودن دانش موجود در سازمان کمک می‌کند، هم موجب پویایی و حرکت و هم موجب سازگاری با تحولات اقتصادی می‌شود. می‌توان گفت که مزیت اصلی فناوری اطلاعات، برنامه‌ریزی فرایندها، پیش‌بینی و پشتیبانی امور به کمک ابزارهای متنوع آن بوده است. این دستاوردها با ایجاد صرفه‌جویی در زمان و هزینه به‌واسطه سرعت بخشیدن به ارتباطات، مفید واقع‌شده است که درنهایت کمک فزاینده‌ای به رشد و توسعه کتابخانه‌ها در جهت دستیابی به اهداف آنان محسوب می‌شود.

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.

کتابدار ۲.۰
مجله ای فناوری، مهارتی و کاربردی برای کتابخانه ها و کتابداران ایران
شاپا: ۲۴۲۴-۲۴۲۴

ازاین‌رو یکی از مهم‌ترین کاربرد استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، ارتقاء سواد اطلاعاتی کاربران و مراجعه‌کنندگان آن‌ها است. سواد اطلاعاتی قابلیتی است که فرد را در دسترسی مفید و مؤثر به اطلاعات، ارزیابی انتقادی آن و استفاده دقیق و خلاقانه از اطلاعات به‌دست‌آمده به‌منظور رفع نیازهای اطلاعاتی خویش، توانمند می‌سازد. به‌عبارت‌دیگر، سواد اطلاعاتی قدرت دسترسی مؤثر به اطلاعات باارزش، آگاهی از چگونگی سازمان‌دهی دانش و اطلاعات، روش‌های مختلف جستجو، توان تشخیص مشکل‌ها و شناخت مؤثرترین اطلاعات برای رفع آن‌ها است. برخی دیگر از کاربردهای به‌کارگیری فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به شرح زیر است:

- افزایش مرغوبیت ارائه خدمات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی
- افزایش مهارت کارکنان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی
- ارائه خدمات مرجع مدار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی
- تغییر مفاهیم کتابخانه و کتابداران از منظر داخلی و خارجی
- ایجاد درآمد به‌وسیله خدمات باارزش افزوده بالا
- استفاده خلاقانه و ابتکاری از منابع در دسترس
- استفاده از منابع مشترک با استفاده از فناوری و ابزارهای اطلاعاتی (رهنما فرد، ۱۳۸۴)

نتیجه‌گیری:

بنابراین با توجه به آنچه بیان شد، فناوری اطلاعات حاصل اندیشه آدمی است و می‌تواند اطلاعات لازم را برای اندیشیدن فراگیر در اختیار آنان بگذارد. این پدیده موج جدیدی را در نحوه ارتباطات جهانی از طریق انتقال الکترونیکی داده‌ها و اندیشه‌ها ایجاد نموده، به‌گونه‌ای که نقشی اساسی در انجام فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به عهده گرفته است ازاین‌رو بر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی هم تأثیرگذار گذاشتند و چهره جدیدی به آنان بخشیدند زیرا علاوه بر سازگاری با تغییر و تحولات اخیر جامعه جهانی بر دست‌یابی به اهداف کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که عموماً در حیطه آموزش و پژوهش کاربران است، از طریق رفع خطاهای انسانی، کاهش هزینه‌ها، افزایش بهره‌وری، کیفیت و اثربخشی تأثیر بسزایی داشته‌اند. درنتیجه نظام‌های اطلاعاتی از طریق فنّاوری اطلاعات به نحو مطلوبی به اجرا درآمدند.

پانویس:

۱- Sleezer, Wentling & Cude

۲- Heidegger

منابع و مآخذ

- ارسطو، بهروز (۱۳۸۲). سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) و فنّاوری اطلاعات (IT) پارادایم جدیدی در مدیریت و توسعه گردشگری. سمینار بررسی توسعه جهان گردی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران (۱۰۶-۱۰۳). بازیابی‌شده در ۲۵ مرداد ۱۳۹۴، از http://www.ensani.ir/fa/content/112324/default.aspx
- اسماعیل‌پور، رضا، خداداد حسینی، سید حمید و الهی، شعبان (۱۳۸۵). طراحی و تبیین طرح سازمانی متناسب با فناوری اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی در صنایع قطعه‌سازی خودروی ایران،فصلنامه مدرس علوم انسانی۱۰ ، (۴۶)، ۱-۴۴.
- اعتمادی، حسین؛ الهی، شعبان و حسن آقایی، کامران (۱۳۸۵). بررسی تأثیر فنّاوری اطلاعات بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری. فصلنامه بررسی‌های حسابداری حسابرسی.۲۳-۳، (۱) ۱۳ ،
- رهنما فرد، علی‌اصغر (۱۳۸۴). کاربرد فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های عمومی (مطالعه موردی: کتابخانه‌های عمومی ایران). ماهنامه کتاب ماه کلیات، ۹ (۱ و ۲)، ۵۵-۴۲.
- زارعی، عاطفه (۱۳۹۰). کتابخانه‌های عمومی در عصر دیجیتال. نگاهی به زیرساخت‌ها. ماهنامه الکترونیکی ارتباط علمی. ۱۹ (۱). بازیابی شده در ۱۳ آذر ۱۳۹۱، از http://ejournal.irandoc.ac.ir/search.php?slc_lang=fa&sid=1
- ضرغامی، سعید و بازقندی، پروین (۱۳۹۱). هستی‌شناسی فنّاوری اطلاعات: بازخوانی چرایی بهره‌گیری از فنّاوری اطلاعات در تربیت. فصلنامه پژوهش‌نامه مبانی تعلیم و تربیت.۱۲۰-۹۹، (۲)۲ ،
- عامل، فرزانه (۱۳۸۸). نقش فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها. بازیابی شده در ۲۰ مرداد ۱۳۹۴، از http://www.mashadpl.ir/Portal/home/?paper/3058

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.

- مساح قطب‌آبادی، احسان (۱۳۹۲). نقش فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های عمومی. بازیابی شده در ۱۷ مرداد ۱۳۹۶، از http://www2.atfmag.info/1392/07/19/%
- Sleezer, C. M., Wentling, T. L., & Cude, R. L. (Eds.). (2012). Human resource development and information technology: Making global connections (Vol. 17). Springer Science & Business Media

نویسنده:ندا صیادی

مشخصات استناددهی به این مقاله

نویسنده(ها):	ندا صیادی
عنوان مقاله:	فناوری اطلاعات و ضرورت به‌کارگیری آن در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی
عنوان مجله:	کتابدار ۲.۰ –(عنوان لاتین: 2.0 i-Kitbdr)
دوره مجله(Vol):	۳
شماره مجله(Issue):	۳
سال(Year):	۱۳۹۶
شناسه دیجیتال(DOI):	
لینک کوتاه:	http://lib2mag.ir/8861

lib2mag.ir

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.